

**GUERRINI, MAURO. FROM CATALOGUING
TO METADATA CREATION: A CULTURAL
AND METHODOLOGICAL INTRODUCTION.
LONDON: FACET PUBLISHING, 2023.**

Mauro Guerrini, profesor knjižničarstva, katalogizacije i klasifikacije, dekan je magistarskog studija katalogizacije i stvaranja metapodataka rukopisnih, tiskanih i digitalnih izvora na Sveučilištu u Firenci, Italija. Autor je brojnih publikacija o katalogizaciji, etici, slobodnom pristupu i povijesti knjižničara te član uredništva brojnih stručnih časopisa.

Cilj njegove najnovije knjige jest predstaviti novi knjižnični kontekst, ističući inovacije novog procesa stvaranja metapodataka u usporedbi s tradicionalnom katalogizacijom. Knjiga je podijeljena u osam poglavlja u kojima autor daje temeljna teorijska i metodološka načela za stvaranje metapodataka, aktivnost koja je potpuno uklopljena u znanstveno i disciplinarno područje katalogizacije.

Metapodaci i katalogizacija povezani su nego ikad u današnjem digitalnom dobu jer se katalog sastoji od metapodataka koji se mogu pretraživati, prepoznati, strukturirati i odabirati.

Kako bi knjižnice zadržale svoju ulogu u pružanju informacija korisnicima i ispunjavale svoje misije ustanova za kulturnu baštinu, moraju poduzeti tehnološki skok za sljedeću generaciju – knjižnični bibliografski standardi, modeli i usluge moraju se transformirati u standarde, modele i usluge knjižnice semantičkih mreža. Alati za otkrivanje bibliografskih izvora smještaju se unutar jezika semantičkog *weba* tako da se podaci formuliraju kroz pojmove definirane kontroliranim rječnicima i ontologijama, služeći se istim standardima i kompatibilnim sustavima kako bi se omogućila ponovna upotreba.

U novom se tehnološkom kontekstu metapodaci koriste u svim područjima i aktivnostima ljudskog znanja, a katalog funkcionira kao alat koji odražava sposobnost suradnje knjižnica u izgradnji kontroliranog procesa i ponudi kvalitetnih podataka.

Širenje *weba*, trenutne tehnologije i ogromna dostupnost *online* sadržaja učinili su ulogu kataloga i samih knjižnica marginalnom. Promijenili su se odnosi

između knjižnice i čitatelja, a sami katalogizatori prihvatili su izazov *weba* i suvremenih tehnologija.

Web, na kojem se odvija većina pretraga, promijenio je ponašanje čitatelja i time utjecao na korisničke načine pronalaženja, prepoznavanja, odabira i dobivanja informacija i izvora.

Britanski knjižničari postavljaju pitanja – je li katalogizacija još uvijek relevantna u *web*-okruženju i hoće li ostati takvom dugoročno te, ako je katalogizacija još uvijek relevantna, kako se treba promijeniti da bi odgovorila na te izazove.

Rađanje sustava metapodataka povezano je s potrebom za istraživačkom nedvosmislenom identifikacijom i upravljanjem skupom podataka. Oni su locirani tako da je knjižna građa pretraživa u katalogu knjižnice, kao i na Amazonu, YouTubeu, Facebooku, Instagramu ili bilo kojoj digitalnoj platformi.

Tijekom nekoliko godina promijenili su se alati za otkrivanje bibliografskih informacija i izvora. Primjer je Francuska nacionalna knjižnica (Bibliothèque nationale de France), u kojoj korisnici mogu pretraživati u različitim katalozima i bazama podataka, kao i konzultirati digitalnu knjižnicu Gallica preko jedne pristupne točke. Nakon prijave korisnici mogu izravno pristupiti digitalnim resursima dostupnim za slobodan i otvoren pristup. Tako rezultati pretraživanja prikupljeni na jednom zaslonu omogućuju odabir među više ponuđenih rezultata. Za svaki upit nudi se objedinjeni odgovor koji proizlazi iz istraživanja kataloga ili izvora koje je knjižnica nabavila ili im omogućila pristup. Značajka je to koja je prije zahtijevala višestruke upite u odvojenim bazama podataka.

Navodeći načela i bibliografske modele, Guerrini ističe *Pariška načela* kao referencu za izradu svih sljedećih kataloških pravila, kao prekretnicu u povijesti katalogizacije i važan korak prema ujedinjavanju kataloške prakse. Početkom 21. st. IFLA objavljuje novu izjavu o načelima primjenljivu na *online* knjižnične kataloge i šire, koja eksplicitno proširuje opseg *Pariških načela* sa samo tekstualnih izvora na sve vrste izvora. Radi se o *Statement of International Cataloguing Principles* (ICP) kojoj je cilj postići ujednačenost u formalnom i predmetnom indeksiranju primjenjivom na svim vrstama medija.

Godine 1998. IFLA Universal Bibliographic Control and International MARC Programme objavljuje model FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records), čije izvješće ističe krizu u katalogizaciji, gdje se pravila pokazuju neprikladnim za promjene u elektroničkom bibliografskom univerzumu u kojemu katalogi ne mogu iskoristiti potencijal računala u smislu diseminacije i pristupa sadržaju evolucijom tehnologija. Stoga je cilj modela predstaviti prirodu i zahtjeve bibliografskog opisa u odnosu na različite vrste medija, različite primjene i višestruke potrebe korisnika.

Bibliografski modeli FRBR, FRAD (engl. *Functional Requirements for Authority Data*), i FRSAD (engl. *Functional Requirements for Subject Authority Data*) nastali su kao potreba za usklađivanjem konceptualnog modela bibliografskih, arhivskih i posebno muzejskih izvora. Iz njihovog usklađivanja proizlazi referentni model visoke razine – IFLA LRM (engl. *Library Reference Model*).

U poglavlju o pristupu autorskoj bazi, Guerrini nabraja identifikatore identiteta, među kojima VIAF i ISNI predstavljaju dvije najznačajnije međunarodne inicijative koje se suočavaju s izazovom identificiranja agenata i na pouzdan način predstavljaju globalno zabilježeno znanje. VIAF pomoću jedinstvenog sučelja omogućuje virtualni upit na jeziku i pismu koje koristi krajnji korisnik. Jezični i grafički varijantni oblici imena koegzistiraju unutar istog zapisa, čime se jamči poštivanje jezične raznolikosti svake zemlje, pri čemu se može izabrati željeni oblik naziva prema vlastitom jeziku. ISNI predstavlja učinkovit alat za razjašnjavanje homonima, varijanti imena unutar baza podataka u cijelom lancu izdavačke proizvodnje. ISNI jedinstveno utvrđuje javni identitet ljudi i organizacija trajnim numeričkim identifikatorom.

U daljnjem tekstu Guerrini opisuje standarde za opis – MARC, UNIMARC, MARC21.

Svako objavljeno djelo istog naslova novi je proizvod i nova zabilježena bibliografska inačica. Odnosi koji se mogu uspostaviti među resursima neiscrpnj su. Kada je izmjena sadržaja dovoljno velika te postaje novo djelo, ono se bilježi u bibliografskom univerzumu. Film, roman, dokumentarni film, kazališna izvedba, reprodukcije mnogih rukopisa i rijetkih izdanja – sve su to različita djela, novi zapisi, pretraživi po svim parametrima koje korisnik traži i zahtijeva.

Autor zaključuje kako je put knjige vrlo dug s obzirom na temeljna načela, ciljeve i tehnološke evolucije nasuprot pristupima organiziranja informacija koje nude knjižnice te donosi nekoliko zaključaka i smjerova u knjižničarstvu, privodeći tako knjigu kraju.

Prilikom suradnje čovjeka i stroja u stvaranju metapodataka trebali bismo imati na umu da je umjetna inteligencija algoritamski proizvod kojemu u potpunosti nedostaje fleksibilnosti, stoga učinkovitost sustava varira ovisno o inteligenciji uloženoj u organiziranje informacija. Drugim riječima, razine vještina koje su potrebne knjižničaru nemjerljive su vrijednosti u odnosu na stroj i uvijek će inteligencija čovjeka, odnosno knjižničara biti ta koja čini razliku. Autor tvrdi da rad u knjižnicama, a posebno u katalogizaciji, s obzirom na to da se značajno povećavaju izvori koji zahtijevaju bibliografsku kontrolu, ne mogu zamijeniti roboti, kao ni nekvalificirani stručnjaci.

Posredovanjem informacijske tehnologije, metapodaci postaju primjenljivi u svim knjižicama (i ne samo njima). Može se reći da je MARC za bibliografske informacije ono što je semantički *web* za sveobuhvatan niz podataka ili dokumenata. Sukladno tome unos bibliografskih podataka i dalje će zahtijevati puno rada i angažmana knjižničara.

Otvorene su perspektive globalne suradnje koja nadilazi upravljanje jednom knjižnicom ili njenim mrežnim katalozima – semantički *web* jasno pokazuje da knjižnice nisu jedine koje trebaju podatke koje su same proizvele, metapodaci se poboljšavaju, nadograđuju i iznova koriste.

Željka Turk Joksimović
zeljka.turk.joksimovic@kgz.hr